

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАБАВ, ІГОР, РОЗВАГ І КОНКУРСІВ ДЛЯ ПОЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Савченко Н.С.

В статті розкриваються зміст, види і умови організації ігор, розваг, конкурсів, що використовуються як форми масових занять в польських закладах позашкільної освіти, а також обґрунтовується їхній виховний вплив на молодь.

Ключові слова: *забави, ігри, розваги, конкурси, позашкільна освіта, виховна сфера.*

В статье раскрывается содержание, виды и условия игор, развлечений, конкурсов, которые используются как формы массовых занятий в польских учреждениях внешкольного обучения, а, также, обосновывается их воспитательное влияние на молодежь.

Ключевые слова: *забавы, игры, развлечения, конкурсы, внешкольное образование, воспитательная сфера.*

This article reveals the contents, types and terms of games, entertainment, contests, used as a form of mass employment in the Polish-school education, but also justified their educational impact on young people.

Keywords: *fun, games, entertainment, competitions and extracurricular training, educational field.*

Дуже важливі завдання можуть виконувати заклади позашкільної освіти у сфері зміцнення здоров'я і фізичних сил шкільної молоді. З одного боку, вони повинні організувати заняття рухово-ігрового характеру, котрі є такими бажаними для учнів на протигагу домінуючим у школі розумовим заняттям, з другого ж – можуть створювати найбільші можливості для веселої і чесної, такої, що не вимагає розумового зусилля розваги. Це тим більш важливо, що молодь не вміє належним чином використовувати навіть ту скупу кількість часу, яка залишається впродовж дня у її власному розпорядженні, не вміє належним чином розважитися, в результаті чого проведення вільного часу часто в цілому має неналежні (*niewlasciwe*), навіть шкідливі із точки зору суспільства прояви.

«У виховній сфері ігри і рухові розваги дають неоціненні послуги самій дитворі і вихователеві. Посидуючи приємне з корисним, вчать умінням діяльності і взаємодії в колективі, поборюють егоцентризм, навчають володіти собою і підкорятися приписам, правилам розваг чи ігор, ставити інтереси колективу вище власного інтересу»¹.

Є різні види забав, ігор і розваг, які застосовуються в закладах позашкільної освіти і, без сумніву, в одних закладах вони мають дуже часто застосування, а в інших є скоріше рідкістю. В цілому види розваг, що використовуються як методи масових занять, залежать від пори року і умов, закладу. Так, наприклад, навесні і літньої пори насамперед організуються різні розваги та ігри на вільному повітрі, – різноманітні товариські розваги з бігом,

м'ячем, обручами, канатом, вимпелами, танцями і хороводами; такі колективні ігри як: волейбол, баскетбол, крокет, теніс (palant), гольф, футбол, волейбол, кидання в ціль тощо.

Восени і взимку розваги та ігри мусять концентруватися в приміщенні, однак вони можуть бути для молоді не менш привабливими залежно від того, в який спосіб будуть організовані і проведені.

Якщо заклад має гімнастичну залу чи будь-яку залу великих розмірів, то, залежно від віку учнів, можна організувати розваги з бігом, стрибками, з киданням у ціль, силові тощо.

Організація таких видів занять в закладах позашкільної освіти вимагає перш за все організаційних умінь з боку інструкторів, що проводять ці заняття. При організації рухових занять на вільному повітрі інструктор повинен враховувати:

- вік певної групи молоді;
- забезпечення спортивним устаткуванням, отже, наприклад, м'ячі, тенісні м'ячики, шарфи, вимпели (pilki, pileczki palantowe, szarfy, chorągiewki) тощо;
- величину спортивних майданчиків чи майданчиків для розваг.

До найпривабливіших і практичних занять на вільному повітрі слід віднести:

1) ігри і рухові розваги, що проводяться інструктором з врахуванням методичної черговості їх реалізації. Для дітей віком 7 – 12 років найкращими є розваги зі співом, орієнтуванням, бігом, киданням у ціль, стрибками. Для дітей старших 12 років, – ігри і розваги силові, з бігом, киданням, стрибками, перегони (веселі естафети). Види ігор і розваг мусить бути відповідати віковій учасників;

2) музично-рухові вправи, що враховують танці місцеві (regionalne) і народні;

3) хороводи з супроводом музики (також на основі народних звичаїв або ж казок);

4) вправами з долаанням перешкод, наприклад: перша перешкода – перегони в мішках, друга – перенесення стакана з водою по малярській драбині, третя – перегони з яйцем (перенесення тенісного м'ячика в ложці), четверта – п'ятикратні перевороти на траві, п'ята перешкода – кидок м'яча до корзини діаметром 40 см тощо.

За сприятливих умов, а також належного забезпечення обладнанням можна влаштувати спортивні свята (festyny sportowe), наприклад: на трав'яному спортивному майданчику змагання в два (zawody w dwa ognie usportowione), на іншому спортивному майданчику – гандбол, легкоатлетичні вправи, змагання-конкурси зі стрибками через гімнастичні снаряди, стрибки в довжину і висоту, змагання-конкурси кидків у ціль, стрільба з луків або пневматичної рушниці, змагання-конкурси з розкладання наметів тощо. Крім того, частина молоді відповідно до своїх інтересів і захоплень, може займатися грою в пінг-понг, кеглі, в більярд або столовий футбол залежно від того, яке обладнання для ігор має заклад.

Особливу увагу слід присвятити товариським іграм, які можна добре організувати майже в будь-яких умовах. Адже молодь, часто навіть незва-

жаючи на бажання, не завжди уміє провести час культурно, ніхто її того не навчає, ніхто тим спеціально не займається. Стільки є різних товариських розваг, які ще пам'ятає сьогодні старше покоління, і які варто б передати молоді з огляду на їх великі виховні переваги.

До репертуару масових занять, які слід організовувати в закладах позашкільної освіти, належать також танцювальні вечірки (*wieczorki taneczne*), навіть систематичні курси танців (*systematyczne kursy tancow*) для шкільної молоді.

Заклади позашкільної освіти могли б тут виконувати дуже важливе виховне завдання, яким рідко займаються школи. Йдеться про навчання молоді культури танцю і поведінки на танцювальних вечорах. Це важливе питання, оскільки добре відомо, як неналежно поводить себе молодь на різних шкільних і нешкільних розвагах і так званих «танцювальних вечорах». З цієї причини організатори усіляких розваг і заходів для молоді на території закладів позашкільної освіти повинні завжди на перший план ставити виховні завдання, що мають головним чином на меті привчання молоді до дотримання засад культурної поведінки, а вже на другому плані бачити вироблення умінь, навичок, навчання змісту і правил різних ігор і товариських розваг, певний запас яких потрібен кожній добре вихованій людині.

Вдало і розумно організовані молодіжні розваги можуть бути чинником залучення широких мас учнів до закладів позашкільної освіти. Такі добре організовані заходи можуть сприяти міцному природному зв'язку учасників з їх закладом. Адже там, де приємно проводити час, де чекає мила розвага, гарне товариство, бувають завжди охоче.

Конкурси. Останнім часом щораз ширше застосування в масовій роботі закладів позашкільної освіти мають різні конкурси і олімпіади. Вони користуються великою популярністю у молоді. Дають їй багато емоцій, створюють можливість порівнятися наявними знаннями, уміннями, навичками. Саме в тому й полягає сенс конкурсу, він дає учасникам можливість порівняльної перевірки своїх можливостей в певній галузі знань або діяльності.

Конкурси ґрунтуються на принципах змагання, тому вони відразу налаштовують учасників на максимальні розумові чи фізичні зусилля; порівняння підготовки учасників виявляє дійсний її рівень. Заслужена нагорода стає зазвичай стимулом до подальших зусиль для підвищення рівня знань, умінь, навичок.

Крім того, конкурси значно впливають на розвиток мислення і уяви учасників, формують у них такі риси характеру, як витривалість, самостійність, амбіційність, відвага, здібність до подолання труднощі, винахідництво тощо².

Всі конкурси можна поділити на дві основні групи, а саме:

а) короточасні конкурси, звані також інколи блискавичними (*konkursy krotkotrwale, zwane rowniez czasem blyskawicznymi*);

б) довготривалі конкурси (*konkursy dlugotrwale*).

Різниця між цими двома видами конкурсів полягає не тільки в їх тривалості, але й у способі їх організації і проведення, що ми з'ясуємо нижче на основі конкретних описів і прикладів.

Короточасні конкурси, як вказує сама назва, проводяться під час одного зібрання. При цьому може застосовуватись один або більше видів таких

конкурсів (види короточасних конкурсів ми опишемо нижче). Вони мають характер скоріше розважально-ігровий і не вимагають від учасників спеціальної підготовки; їх критеріями є тільки актуальні знання, уміння й навички. Такі конкурси можуть влаштовуватись систематично, — як визначені терміном масові заняття, або ж можна деякі цікавіші, спеціально підготовані вечори оголошувати за допомогою афіші чи інших рекламних засобів, котрі інформують про загальну тематику і умови конкурсу. Зрозуміло, що конкурсні питання і умови конкурсів повинні заздалегідь розроблені і перевірені відповідними фахівцями.

Учасникам спочатку нагадуються правила конкурсу, тобто, наприклад: участь у конкурсі можуть брати всі учасники або тільки ті, хто погодився взяти участь в цьому конкурсі; на виконання кожного завдання чи на відповідь дається точно визначений час; не дозволяється учасникам ні з ким радитися чи застосовувати які-небудь підручні засоби, не передбачені конкурсом; учасники погоджуються з рішенням конкурсного суду (журі) тощо. Потім організатор конкурсу або конференсьє чітко називає завдання (конкурсне питання), визначає час, впродовж якого воно має бути виконане. (Краще, якщо питання або завдання і час, який призначається на його виконання, будуть виписані на дошці.) Конкурсна комісія, тобто так зване «журі», складена з трьох осіб, серед яких може бути два інструктори і один учасник, відмічає відповіді учасників, нараховує за них пункти і оголошує результати.

Зрозуміло, що кожен конкурс може мати тільки однократне застосування.

Назвемо і опишемо найважливіші види короточасних конкурсів.

I. Конкурси за питань або загадок (Konkursy oparte na pytaniach lub zagadkach):

- такі, в яких йдеться про поверхову перевірку подробиць з прочитаних книг;
- які повинні виявити швидко і грамотну орієнтацію думки;
- які вимагають асоціювання певних даних відповідно до названих засад або настанов, наприклад, назв книжок з їх авторами, історичних випадків з відповідними датами, винаходів та їх винахідників тощо;
- які повинні бути заохоченням до подальшого читання;
- які повинні мати критерієм наявні знання, наприклад, з певного розділу техніки, спорту, географії, історії, хімії, а також таких, які стосуються питань загальної природи, що виявляють інтелектуальний рівень учасника, або ж тільки його запас енциклопедичних знань.

II. Конкурси-інсценування (Konkursy - inscenizacje):

- які спираються на уяву учасників;
- які виявляють знайомство зі змістом книг, на основі влучної характеристики головних героїв;
- які вимагають розпізнавання відомих тільки з усного описання речей або осіб, наприклад, відомих письменників або вчених, музичних інструментів, спортивного обладнання, машин, інструментів тощо;

III. Конкурси картишок (Konkursy obrazkowe):

- які полягають у визначенні відповідності певних ілюстрацій назвам творів (авторам, датам, подіям, місцевостям тощо);

- котрі вимагають відбору і порівняння серії картинок, котрі стосуються якихось відомих книг, творів, історичних подій, виробничих процесів тощо.

IV. Конкурси, котрі вимагають умінь виконання певної діяльності найшвидше, в найкращій спосіб (Konkursy sprawnościowe, wymagające wykonania w najszybszym czasie, w najlepszy sposób, określonej konkursem czynności).

Конкурси запитань (konkursy pytańowe) полягають у відповідях на кілька чи кільканадцять зрозуміло відредагованих запитань, за допомогою яких перевіряються кількісні і якісні параметри знань учасників, котрі стосуються визначених питань, тем, творів чи навіть навчальних предметів. Питання повинні мати різний ступінь складності і бути пристосовані до розумового рівня учасників, для яких призначені. Питання мають відповідати вимогам програм тих класів, представники яких беруть участь у конкурсі.

Питання слід читати повільно і чітко, після кожного запитання слід дати певний час на роздуми. Якщо конкурс проводиться з розважальною метою, то учасники можуть відповідати перед всіма присутніми, якщо ж за грамотне рішення завдань або запитань визначені нагороди, то свої відповіді конкурсанти мають записувати на картках, які спеціально до цієї мети слід підготувати (навіть з печаткою закладу).

Коли учасники усно відповідають на питання, то їм нараховуються пункти (очки) за відповіді, і коли всі питання вичерпані, — відразу оголошуються результати. Якщо ж учасники писали свої відповіді на картках, то слід їх зібрати тільки у 5 - 10 конкурсантів, які дали найбільше рішень. Картки передаються комісії, яка відразу починає перевіряти і підраховувати результати кожного учасника. Тим часом в залі відбувається вже наступний конкурс.

Конкурси-інсценування характеризуються тим, що не тільки тренують пам'ять учасників, але активізують також їх уяву і вимагають порівняння і ототожнення своїх уявлень, котрі стосуються осіб, речей, ситуацій, відомих їм тільки з прочитаного чи почутого, з тими, які демонструється їм під час конкурсу. Наприклад, кілька учасників чи учасниць переодягаються і представляють головних героїв відомих творів. «Герої» виступають на сцену або, якщо сцени немає, на середину зали і ведуть між собою розмови таким чином, щоб можна було впізнати текети тих творів, персонажами яких вони є.

Різновидом такої розваги можуть бути конкурси, в яких герої говорять самі про себе. Проводяться вони таким чином, що з картону вирізується постать героя твору, а на місці лица, вирізається отвір, в який хлопець чи дівчинка вставляє у відповідний момент своє лице і починає декламувати якийсь характерний уривок з обраної книжки.

Така форма конкурсу є гарною розвагою для учасників, завданням яких є вгадати ім'я героя і назву книжки та її автора. Таких видів конкурсів можна на одному вечорі застосувати декілька або також wstawias його як різноманітнення до різних конкурсних вечорів. Такі конкурси вирішується через підтвердження грамотних odpowiedzi.

Третій вид — конкурси картинок, які полягають в тому, що учасникам показується картинка, повинні символізувати назви відомих їм книжок, наприклад, вітрильник на морі («Самотне біле вітрило» В. Катаєва), маяк

(«Доглядач маяка» Г. Сенкевича), кінь, запряжений у вагонетку з вугіллям (Lysek z пласта Іди — G. Morcinek) тощо.

Після перегляду картинки, учасники або вголос вимовляють, або записують на картках назву книжки та її автора. Таких картинок показується кілька чи й кільканадцять і той учасник, який розгадає найбільше картинок, стає переможцем конкурсу.

Якщо учасники пишуть відповіді на картках, то картинки мають бути пронумеровані, щоб учасник не мусив описувати кожну картинку, а міг тільки написати її номер, назву книги і прізвище автора.

Іншим видом конкурсу картинок може бути показ серії пронумерованих картинок, що ілюструють сцени з відомих учасникам творів і рекомендація їм, щоб так його порівняли і впорядкували так, щоб відповідали змісту книжок. (Показуються, наприклад, п'ятнадцять картинок, з яких дев'ять представляють найважливіші сцени зі «Старої казки» Я. І. Крашевського (J. I. Kraszewski), але шість картинок стосуються новели Г. Сенкевича «За хлібом». Учасники повинні на картках написати номери, що відповідають першому і другому творові в такому порядку, щоб окремі сцени були розташовані в хронологічному порядку або так, як відбувається дія в даній книжці.

Короткочасні конкурси можуть бути також організовані як популярні вікторини «Згадуй-вгадуй», в яких молодь бере зазвичай масову участь. Програма такої вікторини складається, зазвичай, з серії спеціально підібраних запитань з якоїсь галузі знань, конкурсів-інсценувань, конкурсів картинок тощо.

Весь вечір урізноманітнюється художньою програмою, — наприклад, концертом джазової музики, виступами солістів або естрадних співаків, веселими скетчами, декламаціями, монологами тощо³.

Крім короткочасних конкурсів, заклад кілька разів на рік може застосовувати також довготривалі конкурси, ґрунтовані на трохі інших організаційних принципах, а також з іншими формами участі в конкурсі.

Предметом довготривалих конкурсів мають бути вже серйозніші питання, котрі вимагають відповідної підготовки у тій галузі знань, якій присвячені конкурсні завдання і питання.

Довготривалі конкурси зазвичай оголошується за допомогою афіші, яка повинна точно поінформувати майбутніх учасників про умови та основну тематику конкурсу, завдання, що їх виконуватимуть учасники.

Такі конкурси організуються в цілому під якимсь гаслом, наприклад, «Чи добре ти знаєш Сілезію?», «Морські подорожі в белетристиці», «Що ти знаєш про авіацію?», «Цікавинки з життя рослин», «Чи ти добре знаєш “Пана Тадеуша”?» тощо.

Тому афіша також повинна містити це головне гасло, чітко визначені завдання або конкурсні питання, а також умови для учасників, — терміни конкурсу, обов'язкову форму зголошення своєї участі, можливості консультування, нагороди, їх кількість тощо.

Питання або завдання тривалого конкурсу, на відміну від короткочасних конкурсів, мають бути вже настільки складні, щоб вимагали від учасників пошуку відповіді в різних підручниках, наукових виданнях, словниках, каталогах, енциклопедіях, щоб поєднуватися з різними спостереженнями, дос-

лідами і практичними діями, спрямованими до виконання завдання або формулювання відповіді, що є предметом конкурсної роботи.

Зрозуміло, що предметом тривалого конкурсу може бути не тільки серія більш-менш складних питань; перед учасниками можуть також ставитися завдання виготовлення певного предмету (тоді буде оцінюватися конструкція чи якість виконання); темою конкурсу можуть бути математичні розрахунки, твір певної тематики тощо.

Тривалі конкурси, як масові заходи серйознішого характеру, можуть вже охоплювати ширшу аудиторію, — наприклад, і шкільну молодь, яка не належить до даного закладу. З цією метою організатори повинні розсилати повідомлення про конкурс до різних освітніх і виховних закладів; чим більше учасників візьме участь у конкурсі, тим кращі він дасть результати, тим міцнішими будуть зв'язки закладу зі своїм середовищем.

Конкурсна комісія, на основі визначених критеріїв або розробленого спеціально до даного конкурсу «ключа», розглядає і оцінює окремі розробки чи експонати, надіслані конкурсантами, і визначає переможців. Якщо дуже багато учасників вдало виконали завдання і важко вирішити, кому призначити окремі нагороди, тоді на загальних зборах учасників, скликаних для оголошення результатів конкурсу, слід для цих учасників, які мають найкращі результати, влаштувати додатковий конкурс, який охоплюватиме тільки такі питання, які вже не вимагають спеціальної підготовки, але опираються на знання, що їх повинен мати кожен учасник конкурсу. Результати цього другого конкурсу підраховується відразу, а нагороди призначаються тим, хто дасть найкращі відповіді (критерієм є оприлюднений «ключ» конкурсу).

Цей спосіб вирішення досягнень конкурсантів видається слушним і справедливим, якщо взяти до уваги, що розробка конкурсних запитань або виконання завдань учасниками вдома може бути несамостійною, що зрештою важко було б перевірити. Натомість безпосередній, додатковий спосіб перевірки знань, пов'язаних з розв'язанням конкурсних завдань, є найкращим підтвердженням призначеної нагороди.

Список використаної літератури

1. W. Czarniecki, Gry i zabawy ruchowe, Buletyn Pedagogiczny nr 5.
2. Wegrzynowicz, Psychologiczne podstawy organizacji gier i konkursow. Biuletyn Pedagogiczny nr 8. 1959.
3. Medwecka, Gry i konkursy w pracy swietlicowej. Biuletyn Pedagogiczny nr 7. 1957.
4. R. Trzesniowski, Gry i zabawy ruchowe. Sport i Turystyka. Warszawa 1953.
5. M. Krawczyk, Gry druzynowe. PZWS. Warszawa 1956.
6. Balcerek, Fr. Laurentowski, Zabawy — gimnastyka. Oswiata. Poznan 1947.
7. M. Skierczynski, F. Krawczynski, Gry i zabawy ruchowe. Podrecznik metodyczny. «Nasza Ksiegarnia». Warszawa 1948.
8. I. N. Czkanikow, 500 gier i zabaw. «Sport i Turystyka». Warszawa 1953.